

Promemoria

*Utvecklad bedömning av
finanspolitikens lång-
siktiga hållbarhet 2015*

1	Inledning.....	4
2	Hur görs hållbarhetsberäkningarna?.....	4
2.1	Övergripande tillvägagångssätt	4
2.2	Produktion	4
2.2.1	Arbetsmarknaden och antalet arbetade timmar	4
2.2.2	Produktivitet	5
2.2.3	Beräkning av produktionen till marknadspris	5
2.3	BNP:s användning	5
2.4	Offentlig sektor	5
2.4.1	Offentlig konsumtion.....	5
2.4.2	Offentliga transfereringar	6
2.4.3	Offentliga investeringar.....	6
2.4.4	Offentliga inkomster	6
2.5	Övriga antaganden	7
2.5.1	Från prognos till långsiktig framskrivning.....	7
2.5.2	Inflation och löner	7
2.5.3	Avkastning på kapital	7
2.5.4	Demografins utveckling	7
3	MIMER – En ny makroekonomisk modell för långsiktiga beräkningar	8
3.1	Generationsräkenskaperna	10
4	Definitioner	11
4.1	Den intertemporala budgetrestriktionen	11
4.2	Indikatorer på finansiell hållbarhet	11
4.2.1	S1.....	12
4.2.2	S2.....	12
4.2.3	Tolkning, fördelar och nackdelar med S1 och S2.....	13
5	Känsligheten i beräkningarna.....	13
5.1	Mer fritid	14
5.2	Ökad standard.....	14
5.3	Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster	15
5.4	Lägre inträdesålder.....	15
5.5	Högre utträdesålder.....	16
5.6	Ett längre arbetsliv	17
5.7	Förbättrad integration	17
5.8	Ökat kvinnligt arbetskraftsdeltagande	18
5.9	Förbättrad hälsa	18
5.10	Högre produktivitet i offentlig sektor	19
5.11	Högre jämviktsarbetslöshet	19
5.12	Sammanfattning av känslighetsanalyserna.....	20
6	Tabellbilaga.....	21
6.1	Scenariot Oförändrat beteende.....	21
6.2	Scenariot Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster	22
6.3	Scenariot Ett längre arbetsliv	24

1 Inledning

I avsnitt 11 i 2015 års ekonomiska vårproposition bedöms finanspolitikens långsiktiga hållbarhet. Följande promemoria är avsedd att närmare beskriva hur de långsiktiga hållbarhetsberäkningarna genomförs, de tekniska begrepp som används och de känslighetsanalyser som görs. I en tabellbilaga redovisas dessutom några av scenarierna.

2 Hur görs hållbarhetsberäkningarna?

I denna del beskrivs den metodik som används för att göra hållbarhetskalkylerna. Först görs en övergripande presentation av beräkningarna. Därefter beskrivs närmare hur kalkylerna görs för ekonomins olika sektorer. Hållbarhetsberäkningarna görs med hjälp av fyra olika beräkningsmodeller; DMOD, CMOD, AMOD och SESIM. Beräkningarna hålls samman i modellen DMOD. Utöver dessa modeller används även modellen MIMER för att beräkna hushållens konsumtion samt för att göra generationsberäkningar.

2.1 Övergripande tillvägagångssätt

På lång sikt antas ekonomin vara utbudsstyrd. Det betyder att det är antalet arbetade timmar tillsammans med produktiviteten i de olika sektorerna som styr BNP från produktionsidan. Offentlig konsumtion i volym beräknas separat, varpå antalet timmar som behövs för att producera denna volym beräknas. Det totala antalet arbetade timmar i ekonomin minus arbetade timmar i den offentliga sektorn ger antalet arbetade timmar i näringslivet. Produktiviteten i näringslivet tillsammans med de arbetade timmarna i näringslivet ger näringslivets produktion.

I framskrivningen av försörjningsbalansens komponenter används modellen MIMER (se avsnitt 3) för att beräkna hushållens konsumtion. Den offentliga konsumtionen i nominella termer skrivs fram enligt ovan. Investeringarna antas vara konstanta som andel av BNP och nettoexporten beräknas residualt,

dvs. som skillnaden mellan BNP och inhemsk efterfrågan. Komponenterna i försörjningsbalansen används sedan som bas för beräkningen av de primära offentliga inkomsterna. Utbetalda pensioner beräknas separat i mikrosimuleringsmodellen SESIM. Man kan då utifrån de dessa utgifter och inkomster beräkna det finansiella sparandet i offentlig sektor, och därigenom göra olika hållbarhetsbedömningar, bl.a. med hjälp av hållbarhetsindikatorerna S1 och S2.

2.2 Produktion

Hur den totala produktionen utvecklas bestäms dels av antalet arbetade timmar, dels av produktiviteten. I denna del redovisas först hur utvecklingen på arbetsmarknaden och antalet arbetade timmar beräknas. Därefter redovisas antagandena om produktiviteten och slutligen hur BNP från produktionsidan bestäms.

2.2.1 Arbetsmarknaden och antalet arbetade timmar

Utvecklingen på arbetsmarknaden beräknas med hjälp av arbetsmarknadsstatistik för personer i ettårsklasser i åldrarna 15–74 år efter kön och födelseland.¹ Fyra olika födelseområden används: Sverige, Norden utom Sverige, Europa utom Norden och utanför Europa. Totalt finns det 480 ($=60 \cdot 2 \cdot 4$) olika grupper.

För respektive grupp beräknas kvoter för arbetslöshet, genomsnittlig arbetstid, sysselsättningsgrad, arbetskraftsdeltagande, grad av sjukfrånvaro samt andel av befolkningen som får sjuk- och aktivitetsersättning. Grundantagandet är att dessa kvoter hålls konstanta i framskrivningen, vilket kan tolkas som oförändrat arbetsmarknadsbeteende. Kvoterna och befolkningsprognosen används därefter för att skriva fram olika arbetsmarknadsvariabler som t.ex. arbetade timmar och sysselsättning. De olika kvoterna kan ändras för att beskriva en förändring i beteendet och för att beräkna olika arbetsmarknadsscenarier.

---

¹ Data kommer från arbetskraftsundersökningarna (AKU) och är beräknade som medelvärdet av utfallen för 2010–2014.

Framskrivningen ger utvecklingen av totalt antal arbetade timmar framöver som därefter delas upp på offentlig respektive privat sektor.

Antalet arbetade timmar i den offentliga sektorn beräknas först. Kravet är att antalet offentligt arbetade timmar ska vara tillräckligt stort för att nå den beräknade offentliga produktionen. Storleken på offentlig produktion bestäms i sin tur av offentlig konsumtion och ett antagande om en oförändrad privatiseringsgrad. Antalet arbetade timmar i näringslivet beräknas därefter som skillnaden mellan det totala antalet arbetade timmar och antalet arbetade timmar i den offentliga sektorn.

2.2.2 Produktivitet

Produktivitetens utvecklingen i näringslivet antas vara 2,2 procent under hela simuleringsperioden. Produktivitetstillväxten i näringslivet har sin utgångspunkt i en analys av den historiska utvecklingen. Med undantag för 2007–2009 har produktivitetens utvecklingen i Sverige de senaste två decennierna varit högre. Det är dock rimligt att anta att den på sikt anpassas mot internationella tillväxttakter. Den svaga utvecklingen 2007–2009 har inte påverkat synen på den långsiktiga produktivitetens utvecklingen. Tillväxttakten i den offentliga sektorns produktivitet antas vara noll från 2020.

2.2.3 Beräkning av produktionen till marknadspris

Produktionen beräknas som summan av tre huvudkomponenter. Den första komponenten är produktionen i näringslivet som beräknas som produkten av antalet arbetade timmar och produktiviteten. Den andra komponenten är den offentliga produktionen som skrivs fram med offentlig konsumtion i respektive delsektor (stat- och kommunsektor). Kvoten anger hur stor del av den offentliga konsumtionen som produceras offentligt medan resterande del produceras privat. Den tredje huvudkomponenten är de varuanknutna indirekta skatterna som beräknas utifrån privat och offentlig konsumtion samt subventioner.

2.3 BNP:s användning

BNP bestäms från produktionssidan. Användningssidan beräknas genom att fördela BNP på de olika komponenterna i försörjningsbalansen. Utvecklingen av hushållens konsumtionsutgifter ges av den makroekonomiska modellen MIMER, som presenteras närmare i avsnitt 3 i denna promemoria. Hushållens konsumtionsutgifter som andel av BNP ökar successivt över perioden i takt med att människor lever längre och befolkningen åldras. Sammantaget ökar hushållens konsumtion från 46,5 procent av BNP 2020 till 49,5 procent av BNP år 2100.

Investeringarna totalt utgör ca 24 procent av nominell BNP. Framskrivningen av offentlig konsumtion beskrivs i avsnitt 2.4.1 i denna promemoria. Den återstående komponenten i försörjningsbalansen är nettoexporten som i kalkylerna beräknas residualt som skillnaden mellan BNP och inhemsk användning.

2.4 Offentlig sektor

Framskrivningen av den offentliga sektorns finanser kan delas upp i fyra delar; konsumtion, transfereringar, investeringar och inkomster.

2.4.1 Offentlig konsumtion

Framskrivningen av den offentliga konsumtionen utgår från 2019 års nivå. Den offentliga konsumtionen i fasta priser skrivs fram med hjälp av den demografiska utvecklingen. Volymen i den offentliga konsumtionen per person i olika åldersklasser är konstant över tiden. Detta kan tolkas som att standarden på de offentliga välfärdstjänsterna hålls konstant på dagens nivå. Metoden innebär att det inte sker några ambitionshöjningar i utbudet av offentligfinansierade välfärdstjänster.

Den offentliga konsumtionen kan delas in i en kollektiv del som konsumeras av alla invånare i samma utsträckning, och i en del som konsumeras individuellt. Exempel på den individuella konsumtionen är barnomsorg, sjukvård, utbildning och äldreomsorg. Den kollektiva konsumtionen, som konsumeras gemensamt, utgörs av försvar och rättsväsende.

I beräkningarna av den individuella konsumtionen används data från Statistiska centralbyråns (SCB) STAR-register 2010², och från Socialstyrelsen (för 2012). Tillsammans med SCB:s befolkningsprognos uppdelad på ålder och kön kan den individuella konsumtionsvolymen därmed beräknas framåt i tiden.

Beräkningsmetoden innebär att alla generationer följer samma konsumtionsmönster över tid. Exempelvis konsumerar en 70-årig man i genomsnitt lika mycket äldreomsorg 2090 som en 70-årig man 2020. I denna mening är standarden i offentliga tjänster konstant över tid. Eftersom produktiviteten inom sektorn antas vara noll betyder detta också att personaltätheten är konstant över tid.

Den kollektiva offentliga konsumtionen skrivs fram med den totala befolkningsutvecklingen. En tvåprocentig ökning av befolkningen innebär därför att även den offentliga konsumtionen av försvar ökar med 2 procent i fasta priser. Befolkningens sammansättning påverkar inte storleken på den kollektiva offentliga konsumtionen i kalkylen.

En stor del av de offentligt finansierade tjänsterna produceras i offentlig sektor. Produktionen av dessa tjänster är i allmänhet arbetskraftsintensiv och möjligheterna till produktivitetsoökningar är relativt begränsade.

Den offentliga konsumtionen i nominella termer beräknas genom att multiplicera den demografiskt betingade volymutvecklingen med priset på offentlig konsumtion. Priset på den offentliga konsumtionen antas följa en sammanvägning av priset på de ingående delarna i bruttoproduktionen, dvs. timlöner, pris på förbrukning och priset på kapitalförslitning (investeringspriset).

2.4.2 Offentliga transfereringar

Framskrivningen av transfereringarna utgår från 2019 års nivåer. Enligt regelverket följer vissa ersättningar den allmänna inkomstutvecklingen i ekonomin, t.ex. sjukpenning, medan andra följer prisutvecklingen, som t.ex. studiebidragen. En del ersättningar är nominellt oförändrade i

² Utom för två serier, som har 2008 respektive 2009 som år.

frånvaro av politiska beslut, som t.ex. barnbidrag. I dessa beräkningar antas dock att de genomsnittliga ersättningarna ökar i takt med genomsnittslönen, dvs. lönen per sysselsatt person. På detta sätt urholkas inte transfereringssystemen, vilket annars skulle bli fallet om beräkningarna baserades på oförändrade regler. Detta innebär att vissa reformer antas genomföras i takt med att ekonomin växer. Taken i socialförsäkringssystemen höjs successivt. Inkomstgapet mellan bidragstagare och löntagare hålls därmed konstant på 2019 års nivå.

Transfereringarna antas följa den demografiska utvecklingen. Exempelvis antas föräldraförsäkringen följa antalet 0–4-åringar. Socialbidrag och arbetslöshetsförsäkringen följer antalet arbetslösa. Pensionsutgifterna beräknas separat med Finansdepartementets dynamiska mikrosimuleringsmodell SESIM.³ Beräkningen av pensionsutgifterna bygger på den demografiska utvecklingen, de ekonomiska förutsättningarna samt gällande regelverk. Den genomsnittliga pensionsåldern antas vara 65 år om inget annat anges.

2.4.3 Offentliga investeringar

De offentliga investeringarna utgör i genomsnitt ca 20% av produktionsvärdet i löpande pris.

2.4.4 Offentliga inkomster

Den offentliga sektorns skatter beräknas som en fast andel av respektive skattebas. Ett antal skattekvoter beräknas för år 2019, se tabell 2.1. Dessa kvoter antas vara konstanta framöver, vilket ska avspegla oförändrade skatteregler.⁴ Detta innebär att skatteinkomsterna följer utvecklingen i skattebasen. De offentliga inkomsterna som andel av BNP varierar därmed om skattebaserna utvecklas på annat sätt än BNP.

³ För en närmare beskrivning av modellen se Flood m.fl., SESIM III – a Swedish dynamic micro simulation model, 2005, som kan laddas ned från www.sesim.org.

⁴ Den implicita skattekvoten för bolagsskatt anpassas till en uppskattad långsiktig nivå.

Tabell 2.1 Skatte- och avgiftsbaser

Skatter och avgifter	Skatte- och avgiftsbaser
Hushållens direkta skatter	Lönsumma, beskattningsbara pensioner och transfereringar
Hushållens egenavgifter	Lönsumman och beskattningsbara transfereringar
Företagens direkta skatter	Näringslivets vinst
Indirekta skatter ¹	Privat konsumtion och offentlig konsumtion, BNP
Arbetsgivaravgifter och egenföretagaravgifter ²	Lönsumma och företagarkomster

¹ Exklusive löneberoende indirekta skatter.

² Inklusive löneberoende indirekta skatter.

2.5 Övriga antaganden

2.5.1 Från prognos till långsiktig framskrivning

Hållbarhetsberäkningarna grundar sig på en långsiktig framskrivning. För 2015–2019 används prognosen som presenteras i 2015 års ekonomiska vårproposition.

2.5.2 Inflation och löner

Riksbanken antas driva en penningpolitik som medför att inflationen ligger på två procent. Bruttovinstandelen i näringslivet antas vara konstant på lång sikt. Lönerna bestäms därmed av prisnivån och produktiviteten. En högre produktivitet och högre BNP-deflator skapar utrymme för högre löner. Lönerna i den offentliga sektorn växer i takt med lönerna i den privata sektorn.

2.5.3 Avkastning på kapital

På lång sikt antas de genomsnittliga inkomst- och utgiftsräntorna vara desamma i samtliga sektorer i ekonomin. Den antagna nominella räntesatsen är en procentenhet högre än den ekonomiska tillväxten i nominella termer. Med en genomsnittlig nominell tillväxt på 4,3 procent blir den nominella räntan i genomsnitt 5,3 procent. Förutom räntebärande tillgångar har den offentliga sektorn även icke räntebärande tillgångar. Den totala avkastningen på dessa antas vara samma som för de räntebärande tillgångar. Av denna avkastning antas 2 procent-

enheter bestå av värdeökningar som inte påverkar det finansiella sparandet.

Det är troligt att det även på lång sikt förekommer skillnader mellan inlånings- och utlåningsräntor och att det finns skillnader mellan sektorer. Det är även troligt att avkastningen på icke räntebärande tillgångar är högre än för räntebärande på lång sikt. Antagandet för avkastningen på finansiellt kapital är dock till för att förenkla och för att undvika att fokus i analysen flyttas från centrala frågor till frågor kring skulddynamiken.

2.5.4 Demografins utveckling

Befolkningens utveckling följer SCB:s befolkningsprognos från februari 2015.⁵

Tabell 2.2 Demografien i Sverige 2015-2100

	2015	2050	2100
Folkmängd	9 869 242	11 583 307	13 183 430
Invandring	150 489	86 334	97 104
Utvandring	53 927	69 794	81 507
Födda	119 802	133 582	138 878
Döda	89 975	113 473	122 529
Födelsetal	1,94	1,91	1,91
Medellivslängd män	80,6	85,7	90,0
Medellivslängd kv.	84,1	87,9	91,8

Källa: Statistiska centralbyrån.

I prognosen ökar folkmängden med i genomsnitt med knappt 51 000 personer per år fram till 2050. I genomsnitt invandrar 92 000 personer per år och 64 000 utvandrar. Antalet födda är drygt 126 000 per år och antalet som dör är i genomsnitt 103 000. Fruktsamheten antas falla från 1,94 barn per kvinna år 2015 till 1,91 år 2050. Dödligheten antas fortsätta minska, särskilt i äldre åldrar, vilket medför att medellivslängden ökar. Fram till 2050 förväntas kvinnornas medellivslängd öka med 3,9 år och männens med 5,1 år.⁶

⁵ Denna prognos är inte publicerad på SCB:s hemsida. Den är en uppdatering av SCB:s prognos från april 2014 där hänsyn tagits till att migrationen förväntas vara högre de närmaste åren än i den tidigare prognosen.

⁶ Utvecklingen av den framtida befolkningen beskrivs närmare i Sveriges framtida befolkning 2014–2060 (SCB 2014).

3 MIMER – En ny makroekonomisk modell för långsiktiga beräkningar

MIMER⁷ är en makroekonomisk modell som i 2015 års ekonomiska vårproposition används för att beräkna intergenerationella räkenskaper samt för att beräkna den privata konsumtionen på lång sikt.⁸ MIMER är en generationsbaserad allmän-jämviktsmodell. Med hjälp av MIMER beräknas scenarier för hushållen, företagen, den offentliga sektorn samt utlandssektorn för perioden 2020–2100.

I MIMER är svensk ekonomi modellerad som en liten öppen ekonomi där varor handlas på en internationellt konkurrensutsatt marknad med givna världsmarknadspriser. Vidare antas det att kapital är fullständigt mobilt internationellt och att ekonomin inte är tillräckligt stor för att påverka räntan på de internationella kapitalmarknaderna. Räntan i ekonomin är därmed exogen given av världsmarknadsräntan. Modellen bortser från monetära förhållanden och det är därmed endast relativa priser och kvantiteter som påverkar ekonomin. Dessutom antas det att lönerna sätts under fri konkurrens och att det är full sysselsättning. Det finns inga konjunkturella variationer i modellen.

Ekonomin består av företag, hushåll, en offentlig sektor samt ett premiepensionssystem. En central egenskap i MIMER är att hushållens och företagens beteende baseras på rationella och medvetna val. Beteendet är därmed inte baserat på exogena antaganden, utan är istället härlett från en given målfunktion samt ett antal restriktioner som företag och hushåll står inför. Dessutom är beteendet framåtblickande eftersom både restriktioner och målfunktioner innehåller framtida ekonomiska variabler. Företagens och hushållens förväntningar om framtida variabler spelar därmed en central roll för deras beslut. I syfte att förenkla modellen antas det att det inte finns någon osäkerhet om den framtida ekonomiska utvecklingen. Detta innebär att företag och hushåll kan förutsäga exakt hur framtida variabler kommer att utvecklas (s.k. "perfect foresight"). Modellens

resultat beror därmed inte på slumpmässiga avvikelser eller misstag i företagens eller hushållens förväntningar om framtiden. Trots detta antagande om "perfect foresight" finns det ett inslag av kortsiktighet i hushållens beteende. Anledningen är att det finns en osäkerhet om hur länge individerna kommer att leva, vilket innebär att hushållen i viss mån värderar nutiden högre än framtiden.

Nedan beskrivs produktionssektorn, hushållen, den offentliga sektorn, premiepensionssystemet och utlandssektorn översiktligt. Slutligen beskrivs hur generationsräkenskaperna beräknas.

Produktionssektorn

Det produceras två typer av varor i ekonomin: privata konsumtionsvaror och offentliga konsumtionsvaror. De privata konsumtionsvarorna tillverkas av ett stort antal företag på en marknad med fri konkurrens. Det antas att företagen inom sektorn är identiska, vilket betyder att produktionen kan bedrivas av ett representativt företag. Produktionen av offentliga konsumtionsvaror bestäms av politiken.

I produktionen av de olika varorna används kapital och arbetskraft som insatsvaror. Produktionen påverkas även av att de olika sektorerna tillåts ha olika produktivitet. Det antas att den offentliga sektorns produktivitetökning är lägre än den privata sektorns. Samtidigt är priset på insatsvarorna samma i båda sektorerna, vilket betyder att priset på offentlig konsumtion relativt privat konsumtion ökar över tid. Detta innebär också att om det demografiska trycket på den offentliga konsumtionen är tillräckligt starkt kan det leda till sämre BNP-tillväxt, då arbetskraft flödar från en sektor med högre produktivitet till en sektor med lägre produktivitet.

Den privata produktionssektorn

Företag i den privata produktionssektorn verkar på en marknad med perfekt konkurrens och vinstmaximerar. Arbetskraften som används till att producera privata produktionsvaror ges av det totala arbetsutbudet minus de timmar som behövs för att producera den offentliga produktionen. Denna sektor är lönedrivande,

⁷ Modell för Intergenerationella MakroEkonomiska Räkenskaper

⁸ För mer utförlig beskrivning av MIMER hänvisas läsaren till promemorian En teknisk beskrivning av modellen MIMER på www.regeringen.se.

och lönerna ökar i samma takt som produktionen per arbetad timme.

Den offentliga produktionssektorn

Den offentliga verksamheten sker inom sektorn för offentlig produktion. Mängden varor som ska produceras (och därmed konsumeras) bestäms politiskt. Sektorn minimerar kostnaderna för att producera den givna mängden varor. Trots att mängden produktion är ett exogent givet politiskt beslut så konkurrerar man med den privata produktionssektorn om de insatsvaror (arbete och kapital) som används. Därigenom påverkar den offentliga sektorn indirekt hur mycket som ska produceras i den privata sektorn.

Hushållssektorn

Hushållssektorn består av män och kvinnor som konsumerar, sparar och arbetar. De får nytta av konsumtion, av fritid, och av att lämna arv. Hushållens beslut om att konsumera, spara och arbeta är framåtblickande och beaktar deras framtida nytta, deras intertemporala budgetrestriktion, deras tidspreferenser och deras förväntade medellivslängd. Maximalt lever individerna till och med att de är 105 år gamla. Det betyder att det finns 106 levande kohorter i modellen samtidigt, där alla agerar olika beroende på var i livet de befinner sig. På individnivå finns det dock en osäkerhet om hur länge de kommer att leva. Detta innebär att det finns en viss kortsiktighet i individernas beteende trots att de har rationella förväntningar. Individernas inkomster består av löner, transfereringar från den offentliga sektorn, kapitalavkastning samt arv. Löneinkomsterna, transfereringarna och kapitalavkastningen beskattas. Pensionsåldern är exogent fastställd, och hushållen arbetar fram till dess att de fyller 65. Därefter får de, utöver andra transfereringar från den offentliga sektorn, ålders- och premiepension. För att dryga ut pensionsinkomsterna sparar hushållen till pensionen, och bygger därmed upp en förmögenhet under den första halvan av livet, som sjunker när de blir äldre. Eftersom hushållen får nytta av att lämna arv till sina efterlevande sjunker förmögenheten dock aldrig till noll.

Hur mycket tid som läggs på arbete påverkas av lönen, av hur mycket tid som läggs på studier,

av hur stor familjen är samt av individens hälsa. En högre lön påverkar, allt annat lika, arbetsutbudet positivt, eftersom lönen speglar priset på fritid, som därmed ökar. Eftersom produktiviteten, och därmed lönen, ökar över livet så kommer konsumtionen och antalet arbetade timmar att öka i början av livet. En ökad familjestorlek på grund av barn ökar hushållets nytta av konsumtion eftersom barnens konsumtion räknas som en del av föräldrarnas konsumtion, medan en ökad familjestorlek på grund av att ett par blir sambos minskar nyttan av konsumtion, eftersom flera av hushållens konsumtionsvaror nyttjas gemensamt. En sämre hälsa påverkar nyttan av konsumtion negativt relativt nyttan av fritid. Hushållens konsumtion, sparande och arbete aggregeras över alla hushåll för att ge utvecklingen i den totala konsumtionen, sparandet och arbetsutbudet i ekonomin.

Den offentliga sektorn

Den offentliga sektorn består av två delsektorer: stat- och kommunsektorn samt ålderspensions-systemet. Dessa delsektorer bildar tillsammans den konsoliderade offentliga sektorn.

Stat- och kommunsektorn

Stat- och kommunsektorn levererar välfärdstjänster och sköter andra offentliga verksamheter som t.ex. polis och rättsväsende. Transfereringar betalas ut till hushåll, till utlandet och investeringar görs. Utöver detta betalas även räntor på sektorns skulder.

Den offentliga konsumtionen per individ kan delas upp i välfärdstjänster och övrig offentlig konsumtion. Välfärdstjänsterna antas följa utvecklingen i BNP per capita, medan övrig offentlig konsumtion utvecklas med total BNP. Transfereringarna till hushållen utvecklas i samma takt som löneutvecklingen i ekonomin, medan transfereringarna till utlandet utvecklas i takt med BNP. Även investeringarna utvecklas i takt med BNP.

Majoriteten av stat- och kommunsektorns inkomster kommer från skatter. Hushållen betalar skatt på arbets-, transfererings- och pensionsinkomster, på kapitalinkomster och på konsumtion. Från produktionsidan kommer skatteinkomster från företagets vinster.

Ålderspensionssystemet

Ålderspensionssystemet är modellerat enligt inkomstpensionssystemets gällande regelverk. Under arbetslivet intjänar hushållen pensionsbehållningar som omvandlas till pensioner när pensionsåldern är uppnådd. Pensionsbehållningarna divideras då med ett delningstal som är beräknat utifrån den återstående medellivslängden för att få den pension som ges ut under året. Detta belopp skrivs sedan fram med den genomsnittliga inkomstökningen i ekonomin minus 1,6 procent. Pensionsbehållningarna i inkomstpensionssystemet indexeras till löneutvecklingen i ekonomin.

Premiepensionssystemet

Premiepensionssystemet är ett fullt fonderat system och modelleras enligt gällande regelverk. Hushållen sparar under sitt arbetsliv och får därmed pensionsbehållningar som omvandlas till pensioner när pensionsåldern är uppnådd. Som i inkomstpensionssystemet beräknas premiepensionen genom att dividera premiepensionsbehållningarna med ett delningstal som beror på kohortens förväntade framtida livslängd vid pensionering.

En viktig skillnad gentemot inkomstpensionssystemet är att avkastningen på premiepensionsbehållningarna följer räntan i ekonomin i stället för löneutvecklingen.

Utlandssektorn

Eftersom ekonomin är öppen mot omvärlden behöver den inhemska efterfrågan på varor och kapital inte nödvändigtvis överensstämja med det inhemska utbudet. Om inhemska obalanser uppstår mellan utbud och efterfrågan täcks dessa upp genom utlandssektorn, där varorna exporteras och importeras och kapitalet flödar ut ur och in i landet.

Nettoexporten reglerar flödet av varor och ser till att den totala efterfrågan möter det totala utbudet. De övriga delarna av bytesbalansen reglerar de finansiella flödena, så att företagen och den offentliga sektorn alltid har tillgång till kapital givet den världsmarknadsbestämda räntan. Om hushållen exempelvis vill spara mer än företagen och den offentliga sektorn vill låna så köper hushållen i stället utländska tillgångar

för det sparande som lånas ut till företagen och den offentliga sektorn. Detta leder till att kapitalet flödar till utlandet.

3.1 Generationsräkenskaperna

Generationsräkenskaperna är ett sätt att beräkna hur nuvarande generationer, det vill säga alla nu levande individer, påverkar den offentliga sektorns balans, och därigenom hur mycket ännu ofödda generationer måste betala tillbaka för att den offentliga sektorn ska vara i balans, det vill säga att nuvärdet av dess finansiella nettoskuld på lång sikt ska vara noll.

För att beräkna detta beräknar man först varje individs *nettobidrag* för varje år, det vill säga dess skatte- och avgiftsinbetalningar samt individens andel av övriga primära inkomster minus åldersbaserade transfereringar och offentliga tjänster samt individens andel av övriga offentliga utgifter (däri ligger bl.a. kollektiv offentlig konsumtion, t.ex. försvar, samt offentliga investeringar). Sedan nuvärdesberäknas, för varje ålder, summan av individens alla framtida nettobidrag. Denna summa kallas för *individens ställning gentemot den offentliga sektorn*. Denna ställning multipliceras sedan med antalet individer i varje kohort. Matematiskt kan nettobidragen under år t för en individ född år i uttryckas som

$$\text{nettobidrag}_{i,t} = tx_i - g_i - i_i - t_i$$

där tx_i är alla skatter och avgifter som hushållen betalar plus skatter och avgifter som betalas av andra sektorer än hushållssektorn dividerat med den totala befolkningen, g_i är den individbaserade offentliga konsumtionen plus den kollektiva offentliga konsumtionen dividerat med den totala befolkningen, i_i är de offentliga investeringarna dividerat med den totala befolkningen och t_i är hushållens transfereringar plus övriga transfereringar dividerat med den totala befolkningen. För att få generation i 's ställning gentemot den offentliga sektorn vid en viss ålder j nuvärdesberäknas alla framtida bidrag enligt ekvationen nedan.

$$\text{Ställning}_{i,j} = \sum_{t=j+i}^{105+i} \frac{\text{nettobidrag}_{i,t-i}}{R^{t-i-j}}$$

där R är räntan (brutto) i ekonomin. Om en generation, det vill säga alla personer födda ett visst år, är neutral gentemot den offentliga sektorn ska denna ställning vid födseln vara noll. Om alla tidigare generationer varit neutrala blir den offentliga sektorns nettotillgångar plus alla nu levande individers summerade framtida nettobidrag tillsammans lika med noll. Dagens nettoskuld speglar nu och tidigare levande individers summerade nettobidrag fram till i dag. Om alla dessa är neutrala gentemot den offentliga sektorn så uppgår därmed deras tidigare nettobidrag tillsammans med deras kommande nettobidrag till noll. Summan av nettoskulden och de summerade framtida nettobidragen ger generationsräkenskaperna, som talar om hur mycket framtida generationer kommer att behöva bidra för att den offentliga sektorns finanser ska vara hållbara.

Med hjälp av de offentliga nettobidragen för framtida generationer går det dessutom att utvärdera vilka generationer det är som har positiva respektive negativa nettoflöden från den offentliga sektorn, och därmed vilka som får betala eller tjänar på dagens förda finanspolitik. Generationsräkenskaperna GA_t ges av

$$GA_t = (1 + r)NA_t + \sum_{i=0}^{105} Ställning_{t-i,i}$$

där NA_t är den offentliga sektorns nettotillgångar.

4 Definitioner

I denna del definieras och beskrivs ett antal av de mer tekniska begrepp som berör offentlig-finansiell hållbarhet.

4.1 Den intertemporala budgetrestriktionen

Ett nödvändigt villkor för att finanspolitiken ska bedömas vara finansiellt hållbar är att den offentliga budgeten balanserar över tid. Att detta villkor är uppfyllt bedöms via den offentliga sektorns s.k. intertemporala budgetvillkor. Villkoret innebär att den initiala

nettoförmögenheten tillsammans med nuvarande och framtida skatteintäkter samt övriga inkomster ska vara tillräckligt stora för att finansiera de offentliga utgifterna över tiden. Om det intertemporala budgetvillkoret är uppfyllt är finanspolitiken finansiellt hållbar.

Den offentliga sektorns intertemporala budgetvillkor kan uttryckas som:

$$D_{t_0} = \sum_{t=t_0+1}^{\infty} \frac{PB_t}{(1+r)^{t-t_0}}$$

D_{t_0}	initial nettoskuld andel av BNP
PB	primärt finansiellt sparande, andel av BNP
r	diskonteringsfaktor, skillnaden mellan ränta och BNP-tillväxt nominellt

Av detta uttryck framgår att den initiala nettoskulden D_{t_0} inte får vara större än att den kan betalas tillbaka genom nuvärdet av framtidens primära finansiella sparande.

4.2 Indikatorer på finansiell hållbarhet

Offentligfinansiella hållbarhetsindikatorer är avsedda att kvantifiera hur mycket det offentliga sparandet måste justeras för att den offentliga sektorns intertemporala budgetrestriktion ska vara uppfylld, så att finansiell hållbarhet kan nås. De indikatorer som används i denna proposition är S1 och S2, båda framtagna av Europeiska kommissionen.⁹ Europeiska kommissionen har nyligen tagit fram ytterligare en indikator, S0, för att bredda hållbarhetsanalysen än mer. S0 anger om det finns risk för att finanspolitiken måste läggas om inom ett år. Eftersom syftet med detta avsnitt är att analysera finanspolitikens hållbarhet på lång sikt kommer den sistnämnda inte att behandlas vidare.¹⁰

⁹ Hur S1 och S2-indikatorerna härleds från det intertemporala budgetvillkoret går att läsa om i Sustainability report 2009, European Economy 9 (Europeiska kommissionen 2009).

¹⁰ Se Fiscal Sustainability Report 2012 (Europeiska kommissionen 2012).

4.2.1 S1

S1-indikatorn utgår från den offentliga sektorns intertemporala budgetrestriktion, men är definierad fram till ett visst slutår där skulden som andel av BNP ska uppgå till ett visst värde. Till exempel har Europeiska kommissionen i sina beräkningar valt att definiera S1 så att den konsoliderade bruttoskulden, även benämnd Maastrichtskulden, är 60 procent av BNP 2030.

S1 anger hur stor förstärkning eller försvagning av sparandet som behövs för att skulden ska uppgå till den valda nivån vid periodens slut. Om 2030 sätts som slutår och slutskulden sätts till 60 procent innebär t.ex. ett S1 lika med 1 att det offentliga primära sparandet, permanent och omgående, måste förstärkas med 1 procent av BNP för att skulden som andel av BNP ska uppgå till 60 procent av BNP 2030. S1 definieras i denna proposition enligt följande:

$$S1 = rD_{t_0} + \frac{r(D_{t_0} - D_T)}{(1+r)^T - 1} + \left[- \frac{\sum_{i=t_0+1}^T \frac{\Delta PB_i}{(1+r)^{i-t_0}}}{\sum_{i=t_0+1}^T \frac{1}{(1+r)^{i-t_0}}} - PB_{t_0} \right]$$

S1	permanent budgetförstärkning, andel av BNP
i	index för året
t_0	startår= 2016
T	slutår=2030
D	Maastrichtskuld, andel av BNP
D_T	Maastrichtskuld år T, andel av BNP
PB	primärt finansiellt sparande, andel av BNP
r	diskonteringsfaktor, skillnaden mellan ränta och BNP-tillväxt nominellt

Om de tre komponenterna i uttrycket ovan benämns med A, B och C så kan S1 skrivas om till

$$S1 = A + B + C$$

Den första komponenten, A, anger hur mycket budgeten måste justeras för att täcka ränteutgifterna för den Maastrichtskuld som gäller under startåret. Den andra komponenten, B, beskriver hur mycket budgeten måste justeras för att skulden ska anpassas till den valda nivån slutåret. Den tredje komponenten, C, visar hur mycket budgeten måste justeras för att täcka de

eventuella obalanser som uppkommer i det finansiella sparandet under perioden fram till slutåret. I beräkningarna av S1 i denna proposition antas att Maastrichtskulden ska vara 60 procent av BNP år 2030.

4.2.2 S2

På samma sätt som S1-indikatorn utgår även S2-indikatorn från den offentliga sektorns intertemporala budgetrestriktion. Till skillnad från S1 har S2-indikatorn inget slutår och inget slutvärde på skulden, utan definieras för en oändlig tid framöver. I praktiken sträcker sig dock beräkningarna bara fram till 2099, vid beräkningen av S2 antas därefter det primära sparandet är konstant som andel av BNP.

S2 anger hur stor budgetförstärkning eller budgetförsvagning som behövs för att det intertemporala budgetvillkoret ska vara uppfyllt. Om S2 är 1 betyder detta att det offentliga sparandet, permanent och omgående, måste förstärkas med 1 procent av BNP för att den offentliga sektorns intertemporala budget ska vara i balans. S2 definieras i denna proposition enligt följande:

$$S2 = rD_{t_0} + \left[-r \sum_{i=t_0+1}^{t_b} \frac{PB_i}{(1+r)^{i-t_0}} \right] + \left[- \frac{PB_{t_b}}{(1+r)^{t_b-t_0}} \right]$$

S2	permanent budgetförstärkning, andel av BNP
t	årsindex
t_0	startår
t_b	slutår för framskrivning
D	nettoskuld som andel av BNP
PB	primärt finansiellt sparande, andel av BNP
r	diskonteringsfaktor, skillnaden mellan ränta och BNP-tillväxt nominellt

Om de tre komponenterna i uttrycket ovan benämns med D, E1 och E2 så kan S2 skrivas om som

$$S2 = D + E1 + E2$$

Den första komponenten, D, anger hur mycket budgeten måste justeras för att täcka ränteutgifterna för den nettoskuld som gäller under startåret. Den andra och tredje komponenten visar hur mycket budgeten måste justeras för att täcka de eventuella obalanser som uppkommer i

det finansiella sparandet. Den andra komponenten, E1, avser perioden fram till och med 2099 och den tredje komponenten, E2, tiden därefter. I den tredje komponenten antas det primära sparandet ligga kvar på 2100 års nivå i alla efterkommande perioder. Beroende på hur stort det primära sparandet är år 2100 kan den tredje komponenten få stor vikt för värdet på S2. Både den andra och den tredje komponenten diskonteras med räntan. Om räntan höjs värderas dagens balanser relativt morgondagens högre än tidigare. Därför påverkas dessa komponenter även av ränteantagandet.

4.2.3 Tolkning, fördelar och nackdelar med S1 och S2

S1 och S2 har olika fördelar och nackdelar och kompletterar därför varandra i bedömningen av den finansiella hållbarheten.¹¹ Båda är mått på den offentligfinansiella obalansen och mäter hur mycket den årliga budgeten måste förändras för att uppnå finansiell hållbarhet.

Indikatorerna visar dock inte hur anpassningen ska ske t.ex. genom förändringar av skatterna alternativt utgifterna eller både och. Ett sätt att se på S1 och S2 är som ett skattegap som måste slutas. Måtten visar då på hur mycket skatten måste höjas eller sänkas, i procent av BNP, för att finanspolitiken ska vara finansiellt hållbar. En sådan tolkning är dock rent statisk och omfattar inte eventuella beteendeförändringar till följd av förändringarna i skatten. En höjning av skatten kan t.ex. medföra att arbetsutbudet faller och att det därför krävs en större skattehöjning än vad måtten anger för att nå finansiell hållbarhet.

Negativa värden på S1 och S2 ska inte tolkas som ett mått på budgetutrymme. Vidare betyder inte en avvikelse från noll nödvändigtvis att budgeten måste förstärkas eller försvagas permanent och omgående. Tolkningen är snarare att det finns en finansiell obalans där det behövs en utvidgad analys för att bedöma när och varför obalansen uppkommer, men även när obalansen behöver justeras.

S2 ger en bild av den finansiella hållbarheten ur ett mycket långt tidsperspektiv. Den avlägsna tidshorizonten skapar en stor osäkerhet i beräkningarna, då framtiden naturligtvis ter sig mer osäker ju längre fram i tiden man blickar.

S1 är en ändlig version av S2 där målet är att nå en viss skuld vid en viss tidpunkt. Syftet med S1 är att skapa ett tydligt finansiellt mål för finanspolitiken som kan utvärderas utifrån om och hur målet kan nås. Genom att välja olika tidpunkter då målet måste uppnås ställs olika krav på finanspolitiken. Om målet ligger i en snar framtid ställs högre krav på finanspolitiken eftersom möjligheterna att anpassa det offentliga sparandet sker under en mer begränsad period. Samtidigt bortser man då från de utmaningar och möjligheter för finanspolitiken som uppkommer bortom slutdatumet t.ex. framtida tillväxt och demografisk utveckling. Med ett högt satt skuldmål finns det en risk att hållbarheten efter slutdatumet kan ifrågasättas då en högre skuld vältrar över ett större åtagande till kommande generationer. Omvänt kan ett för lågt satt skuldmål belasta nuvarande generationer på ett orimligt hårt sätt jämfört med kommande generationer.

5 Känsligheten i beräkningarna

Beräkningarna i scenariot Oförändrat beteende baseras på en stor mängd antaganden. För att uppskatta känsligheten i kalkylerna, utöver de scenarier som presenteras i avsnitt 11 i 2015 års ekonomiska vårproposition, redovisas här även hur känslig den finansiella hållbarheten är med avseende på ytterligare några antaganden. Uppskattningen görs genom att beräkna skillnaden i S1 respektive S2 jämfört med scenariot Oförändrat beteende.

Känslighetsanalyserna är statiska i den meningen att endast ett antagande i taget ändras. Andra antaganden som är mer eller mindre beroende av ändringen justeras inte. Dessutom kan vissa av förändringarna vara svåra att genomföra utan aktiva offentliga åtgärder som ökar de offentliga utgifterna. Till exempel är det svårt att se att integrationen på arbetsmarknaden skulle kunna förbättras utan åtgärder som stimulerar till detta.

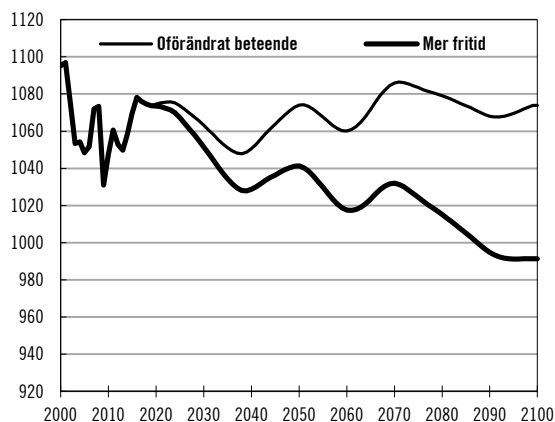
¹¹ I Public Finances in EMU 2011, European Economy 3, 2011, Europeiska kommissionen, Part IV, listas ett antal olika ansatser för att bedöma den finansiella hållbarheten.

5.1 Mer fritid

Ekonomisk tillväxt och ökat välstånd kan ändra prioriteringarna och öka efterfrågan på fritid. En sådan utveckling kan medföra att antalet arbetade timmar i ekonomin minskar. I denna känslighetsanalys uppskattas hur känsliga beräkningarna är givet en sänkning av medelarbetsstunden i ekonomin över tid. I beräkningen antas att medelarbetsstunden minskar med 0,1 procent varje år från 2020 och fram till 2100 utöver de förändringar som uppkommer till följd av demografins utveckling.

Diagram 5.1 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Timmar i befolkningen 15-74 år

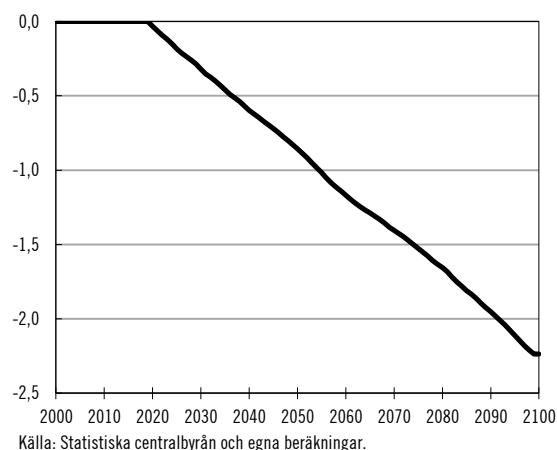

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I diagram 5.1 kontrasteras utvecklingen av det genomsnittliga antalet arbetade timmar för scenariot Mer fritid jämfört med scenariot Oförändrat beteende. Jämfört med scenariot Oförändrat beteende, där antalet arbetade timmar är 1074 per år och person, faller antalet timmar till 991 år 2100.

Diagram 5.2 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Mer fritid och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

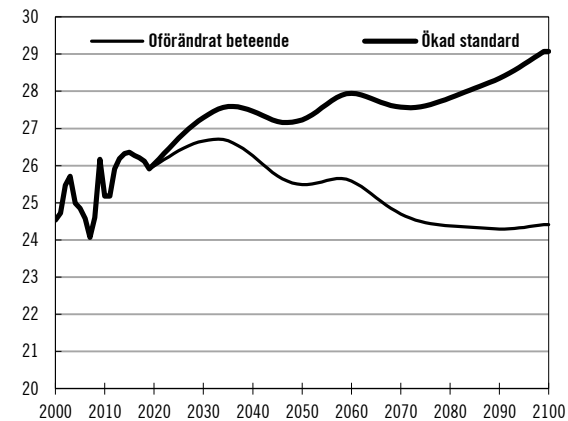
Med ett större fritidsuttag faller de offentliga inkomsterna utan att utgifterna faller i motsvarande mån. Skillnaden i det primära finansiella sparandet mellan scenariot Oförändrat beteende och scenariot Mer fritid visas i diagram 5.2. De finansiella hållbarhetsmått S1 respektive S2 försämras med 0,1 respektive 1,5 procent av BNP jämfört med scenariot Oförändrat beteende.

5.2 Ökad standard

Ett ökat ekonomiskt välstånd kan även innebära att efterfrågan på offentligt finansierade välfärdstjänster ökar. I denna känslighetsanalys beräknas hur den finansiella hållbarheten påverkas av ett utökat offentligt välfärdsåtagande. Utgifterna för bl.a. vård och äldreomsorg antas öka i en sådan omfattning att den offentliga konsumtionen växer 0,2 procent snabbare i volym per år än vad som är demografiskt motiverat (se diagram 5.3).

Diagram 5.3 Offentlig konsumtion

Procent av BNP

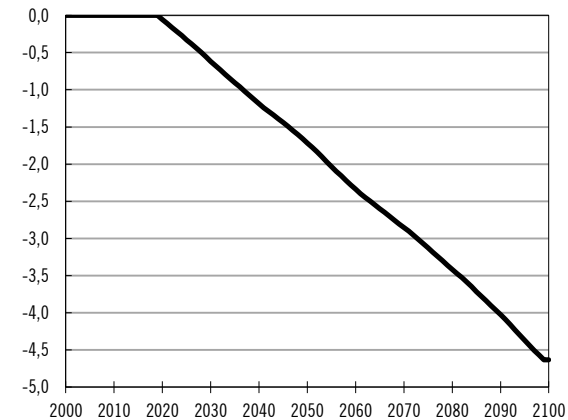

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det primära finansiella sparandet försämras kontinuerligt i och med att utgifterna ökar genom en kontinuerlig standardförbättring i offentlig konsumtion. Skillnaden i sparande gentemot scenariot Oförändrat beteende visas i diagram 5.4. S1 försämras med 0,3 och S2 med 3,1 procent av BNP jämfört med scenariot Oförändrat beteende.

Diagram 5.4 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Mer välfärd och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

5.3 Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster

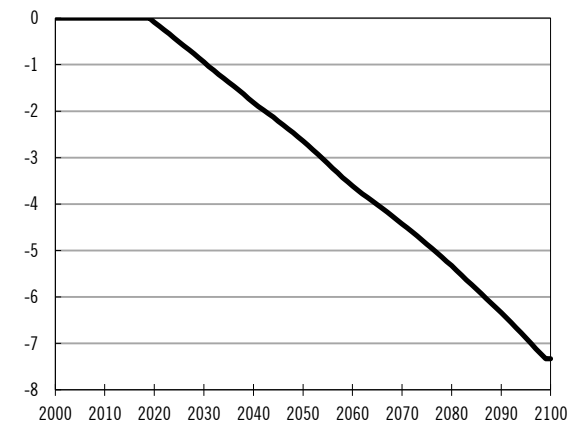
Scenariot Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster är en kombination av de antaganden som gäller i känslighetsanalysen Mer fritid och i Högre standard. Medelarbetstiden antas minska med 0,1 procent per år medan den offentliga konsumtionen antas öka med

0,2 procent per år mer än vad som är demografiskt betingat.

Det primära finansiella sparandet försämras succesivt och är nästan 7,5 procent lägre som andel av BNP än i scenariot Oförändrat beteende. S1 försämras med 0,4 procent av BNP medan S2 försämras betydligt med 4,9 procent av BNP.

Diagram 5.5 Skillnad i det primära sparandet mellan scenariot Ökad efterfrågan på fritid och välfärdstjänster och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

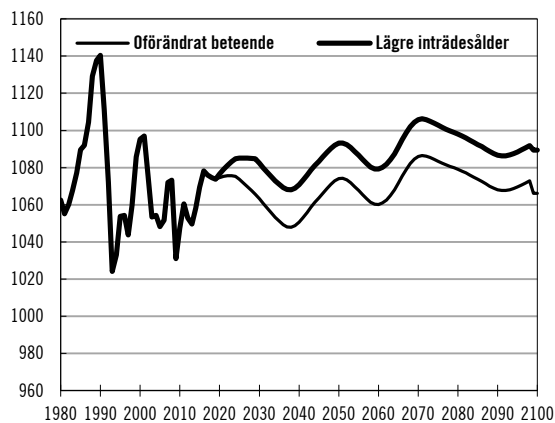
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

5.4 Lägre inträdesålder

I denna känslighetsanalys antas den genomsnittliga inträdesåldern på arbetsmarknaden gradvis sänkas med ett år under perioden 2020-2029. Sänkningen sker genom att höja arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden för åldersgruppen 15-29 år. Antalet genomsnittligt arbetade timmar ökar därför fram till 2029 och är därefter omkring 20 timmar högre per år och sysselsatt jämfört med scenariot Oförändrat beteende (se diagram 5.6).

Diagram 5.6 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Timmar per person i befolkningen 15-74 år

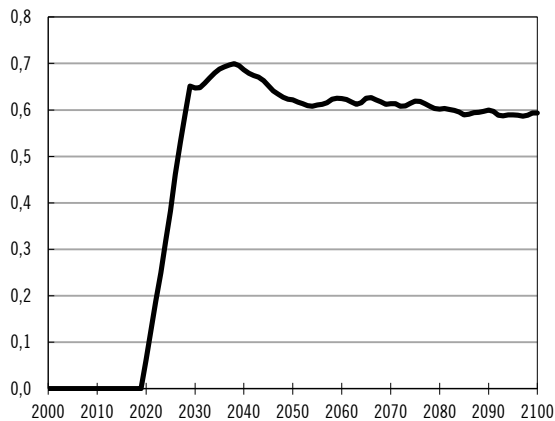

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Fler arbetade timmar underlättar finansieringen av den offentliga välfärden genom att de offentliga inkomsterna stärks. Även utgifterna minskar till följd av lägre transfereringar till hushållen. Det primära finansiella sparandet förbättras jämfört med scenariot Oförändrat beteende (se diagram 5.7). Den finansiella hållbarheten stärks och S1 förbättras med 0,1 och S2 med 1,3 procent av BNP.

Diagram 5.7 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Lägre inträdesålder och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

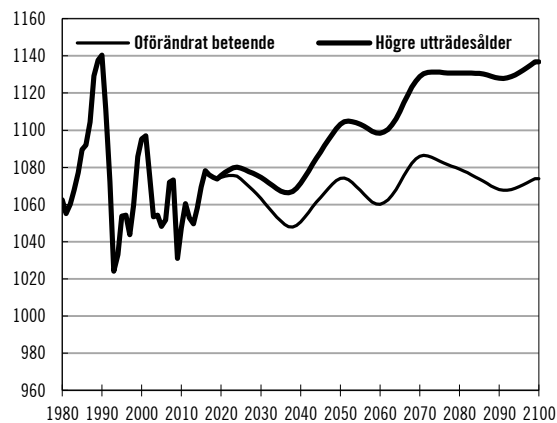
5.5 Högre utträdesålder

I och med att dödligheten vid varje given ålder minskar så ökar den återstående medellivslängden. Som beskrivs i avsnitt 11 i 2015 års ekonomiska vårproposition finns ett antal faktorer som pekar på att utträdesåldern kan förväntas öka framöver. I känslighetsanalysen Högre utträdesålder antas att utträdesåldern

ökar successivt med hälften av ökningen i återstående medellivslängd vid 65 års ålder. Detta innebär att antalet förvärvsaktiva år som andel av antalet levnadsår i stort sett förblir oförändrat framöver. Förändringen sker gradvis i takt med att den återstående medellivslängden ökar. Utträdesåldern stiger då med drygt tre år mellan 2019 och 2100. Med en kontinuerligt ökande medellivslängd ökar även utträdesåldern succesivt och därmed blir även det genomsnittligt antal arbetade timmarna fler än jämfört med scenariot Oförändrat beteende. År 2100 är antalet timmar per person och år cirka 63 timmar högre jämfört med scenariot Oförändrat beteende. Detta illustreras i diagram 5.8.

Diagram 5.8 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Timmar per person i befolkningen 15-74 år

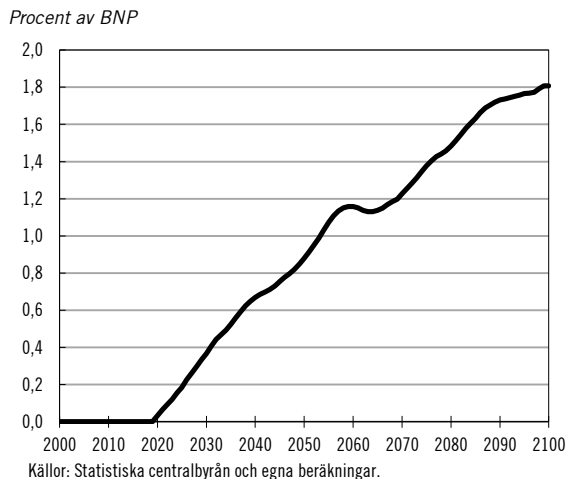

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

En ökad utträdesålder både minskar de offentliga utgifterna och ökar de offentliga inkomsterna. Jämfört med scenariot Oförändrat beteende förbättras det primära finansiella sparandet gradvis med ökningen i utträdesåldern (se diagram 5.9). S1 förbättras med 0,3 och S2 med 0,6 jämfört med scenariot Oförändrat beteende.

Diagram 5.9 Skillnad i det primära sparandet mellan scenariot Högre utträdesålder och scenariot Oförändrat beteende

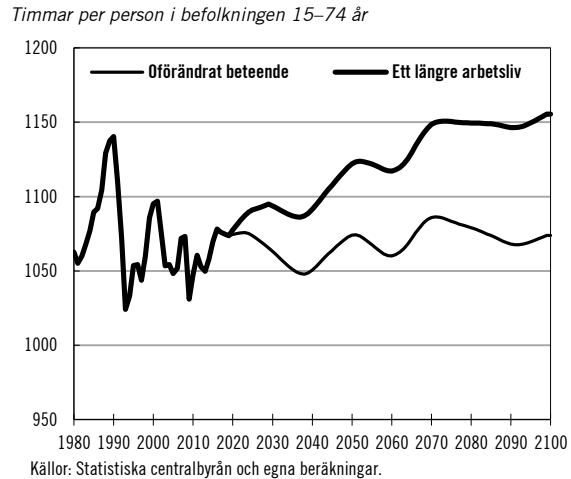

5.6 Ett längre arbetsliv

Scenariot Ett längre arbetsliv är en kombination av två antaganden där inträdesåldern antas sjunka och utträdesåldern antas öka på samma sätt som i känslighetsanalyserna Lägre inträdesålder och Högre utträdesålder. Den genomsnittliga inträdesåldern antas gradvis sänkas med ett år fram till 2029. Sänkningen sker genom att höja arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden för åldersgruppen 15–29 år. Utträdesåldern antas öka successivt med hälften av ökningen i återstående medellivslängd vid 65 års ålder. Detta innebär att antalet förvärvsaktiva år som andel av antalet levnadsår i stort sett förblir oförändrat framöver. Förändringen sker gradvis i takt med att den återstående medellivslängden ökar. Utträdesåldern stiger då med drygt tre år 2019–2099.

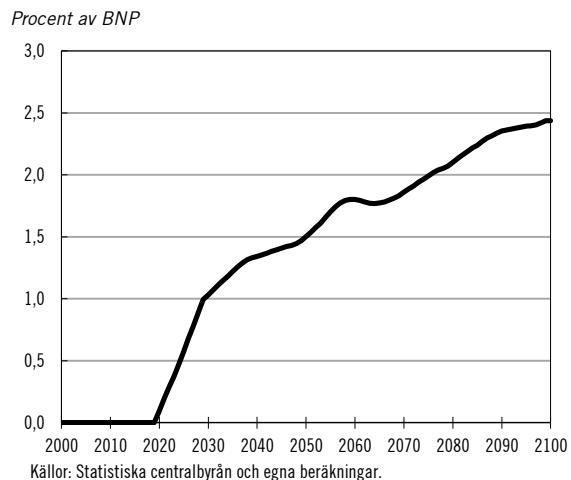
I diagram 5.10 visas utvecklingen i antalet arbetade timmar i genomsnitt i befolkningen i åldern 15–74 år. Den initiala ökningen beror främst på att inträdesåldern sänks med ett år fram till 2028. Därefter är ökningen betingad av att utträdesåldern ökar kontinuerligt när medellivslängden ökar.

Diagram 5.10 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Det primära finansiella sparandet förbättras initialt på grund av att inträdesåldern sjunker jämfört med scenariot Oförändrat beteende (se diagram 5.11). Den fortsatta förbättringen därefter tillkommer på grund av en långsamt stigande utträdesålder. S1 förbättras med 0,4 och S2 med 1,9 procent av BNP.

Diagram 5.11 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Ett längre arbetsliv och scenariot Oförändrat beteende

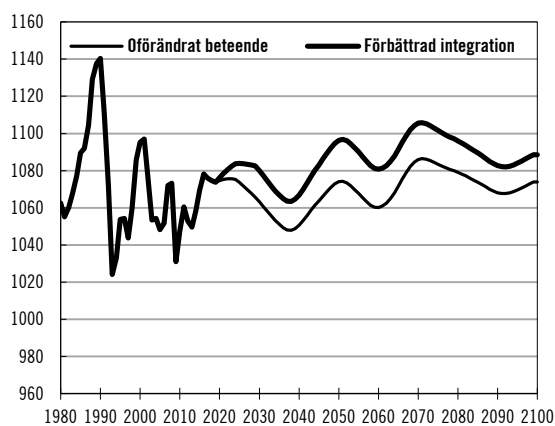
5.7 Förbättrad integration

I denna känslighetsanalys antas att arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden bland utrikes födda på sikt närmar sig nivåerna för inrikes födda. Skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda antas minska gradvis med en tredjedel fram till 2029. Därefter antas skillnaden bestå. Antalet arbetade timmar blir omkring 15 timmar högre än i scenariot Oförändrat beteende per person och år, medan arbets-

lösheten i åldrarna 15–74 år blir 0,4 procentenheter lägre. Detta illustreras i diagram 5.12.

Diagram 5.12 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Timmar per person i befolkningen 15–74 år

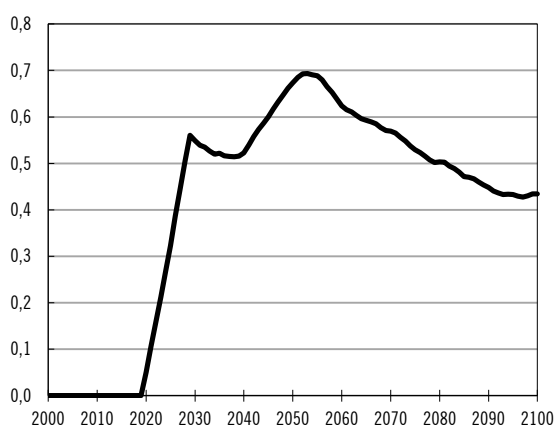

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det primära finansiella sparandet förbättras (se diagram 5.13) och S1 förbättras med 0,2 procent av BNP medan S2 stärks med 0,5 procent av BNP.

Diagram 5.13 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Förbättrad integration och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

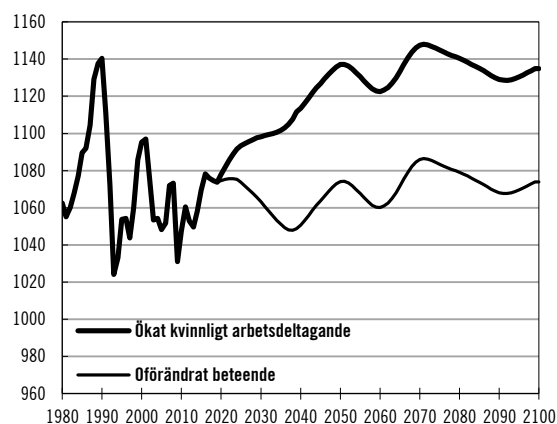
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

5.8 Ökat kvinnligt arbetskraftsdeltagande

I denna känslighetskalkyl antas att de skillnader som finns i arbetsmarknadsdeltagande mellan män och kvinnor minskas till hälften över en tid på 20 år från 2020–2039. De skillnader som därefter är kvar blir bestående. Det genomsnittliga antalet arbetade timmar i befolkningsgruppen blir på sikt knappt 61 timmar högre än i scenariot Oförändrat beteende (se diagram 5.14).

Diagram 5.14 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Timmar per person i befolkningen 15–74 år

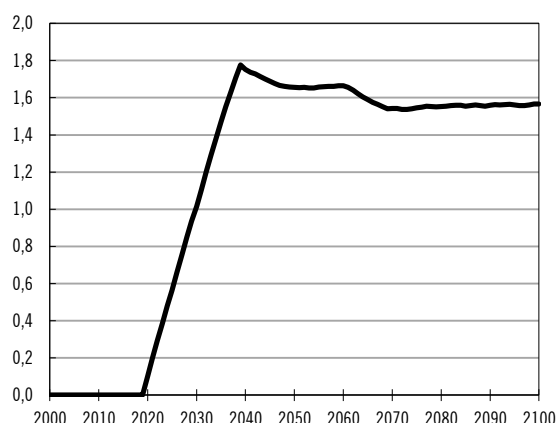

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det finansiella sparandet förstärks (se diagram 5.15) och S1 och S2 förbättras av denna förändring med 0,4 respektive 1,4 procent av BNP.

Diagram 5.15 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Ökat kvinnligt arbetskraftsdeltagande och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

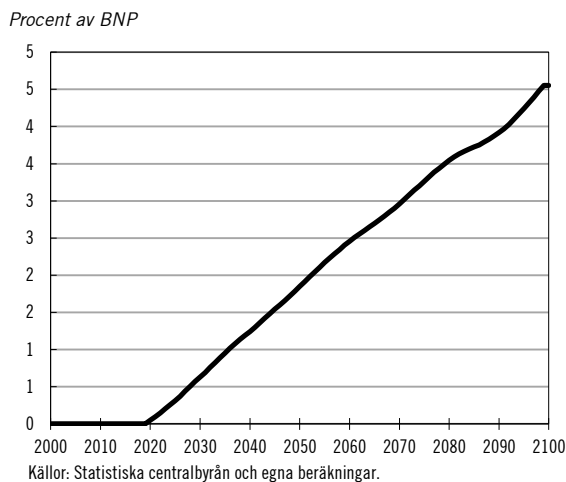
5.9 Förbättrad hälsa

En invändning mot att en åldrande befolkning medför ökade utgifter för vård och omsorg, är att de äldre blir friskare och att kostnaderna för vård snarare ökar mot slutet av livet än med stigande ålder. En framskrivning med oförändrade kostnader per åldersklass överdriver därför det framtida kostnadstrycket. I denna känslighetsanalys, Förbättrad hälsa, flyttas de åldersspecifika kostnaderna för sjukvård och äldreomsorg för de äldre fram successivt när den återstående livslängden för 65-åringar stiger. Under perioden 2019–2099 flyttas de ålders-

specifika kostnaderna successivt fram med fem år för personer i åldern 65 år och äldre. Vård- och omsorgsbehovet för t.ex. en 80-årig man 2100 antas därför vara detsamma som för en 75-årig man 2018. Det innebär att åldersprofilerna förskjuts något mindre än den ökade medellivslängden för 65-åringar, som ökar med drygt 6 procent. Det bör noteras att det inte är självklart att vårdbehovet vid olika åldrar minskar när medellivslängden ökar. Medicinska landvinningar gör att fler uppnår en hög ålder trots dålig hälsa, vilket kan leda till att det genomsnittliga vårdbehovet vid olika åldrar ökar.¹²

Förändringen i antagandet medför att de offentliga utgifterna kontinuerligt blir allt lägre än i scenariot Oförändrat beteende. Effekten på det primära finansiella sparandet visas i diagram 5.16. S1 förbättras med 0,3 och S2 med 3,1 procent av BNP.

Diagram 5.16 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Förbättrad hälsa och scenariot Oförändrat beteende

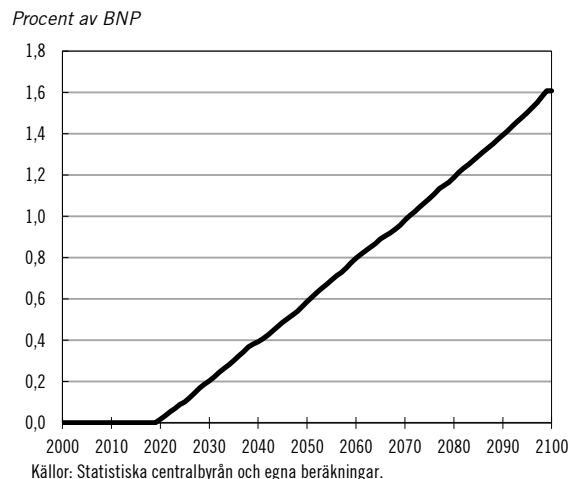
5.10 Högre produktivitet i offentlig sektor

I scenariot Oförändrat beteende antas tillväxten i arbetsproduktivitet i offentlig sektor vara noll. I känslighetsanalysen Högre produktivitet i offentlig sektor antas att arbetsproduktiviteten ökar med 0,1 procent per år för hela den offentliga sektorn. På sikt innebär detta att färre

¹² Se exempelvis Klevmarcken och Lindgren red., *Simulating an Ageing Population – A microsimulation approach applied to Sweden*, Contributions to Economic Analysis 285, 2008.

personer behöver vara sysselsatta inom offentlig sektor för att producera samma antal tjänster utan att kvaliteten försämras. Det förändrade antagandet innebär att den offentliga sektorns utgifter kontinuerligt blir lägre än i scenariot Oförändrat beteende och att det primära finansiella sparandet successivt förstärks (se diagram 5.17). S1 förbättras med 0,1 och S2 med 1,1 procent av BNP.

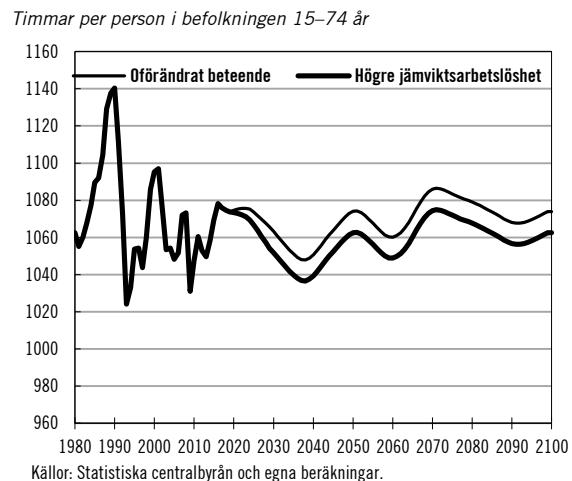
Diagram 5.17 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Högre produktivitet och scenariot Oförändrat beteende

5.11 Högre jämviktsarbetslöshet

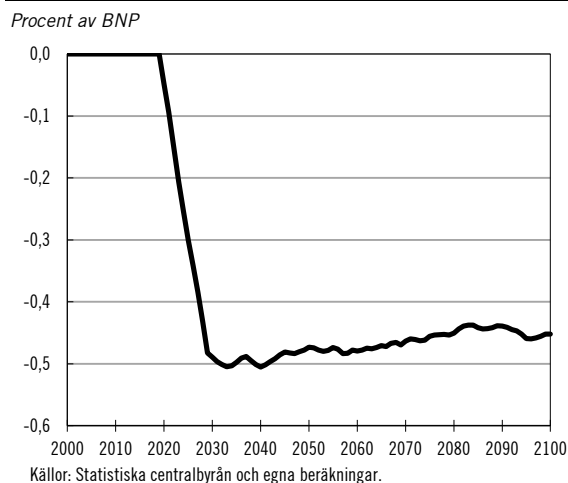
I scenariot Oförändrat beteende antas att jämviktsarbetslösheten är ca 5,5 procent på lång sikt. I denna känslighetsanalys antas jämviktsarbetslösheten vara en procentenhet högre. Detta minskar antalet arbetade timmar med drygt 11 timmar per person och år, vilket illustreras i diagram 5.18.

Diagram 5.18 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Det primära finansiella sparandet försämras med omkring 0,5 procentenheter av BNP jämfört med scenariot Oförändrat beteende då både inkomsterna stiger och utgifterna minskar (se diagram 5.19). S1 försvagas med 0,2 och S2 med 0,4 procent av BNP.

Diagram 5.19 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Högre jämviktsarbetslöshet och scenariot Oförändrat beteende

5.12 Sammanfattning av känslighetsanalyserna

I tabell 5.1 sammanfattas hur känsliga beräkningarna är för förändringar i antaganden.

Tabell 5.1 Skillnad i S1 och S2 mellan olika scenarier och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

	$\Delta S1$	$\Delta S2$
Mer fritid	0,1	1,5
Ökad standard	0,3	3,1
Ökad efterfrågan på fritid och välfärdstjänster	0,4	4,9
Lägre inträdesålder	-0,1	-1,3
Högre utträdesålder	-0,3	-0,6
Ett längre arbetsliv	-0,4	-1,9
Förbättrad integration	-0,2	-0,5
Ökat kvinnligt arbetskräftsdeltagande	-0,4	-1,4
Förbättrad hälsa	-0,3	-3,1
Högre produktivitet i offentlig sektor	-0,1	-1,1
Högre jämviktsarbetslöshet	0,2	0,4

Anm.: S1 är -1,5 och S2 är -1,1 i scenariot Oförändrat beteende. Positiva värden anger en försämring av hållbarheten medan negativa värden anger en förbättring.

Källa: Egna beräkningar.

6 Tabellbilaga

6.1 Scenariot Oförändrat beteende

Tabell 1: Makroekonomiska förutsättningar

Procentuell förändring	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Befolkning, 15-74 år	0,9	0,5	0,3	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1
Arbetskraft, 15-74 år	0,9	0,4	0,4	0,0	0,3	0,2	0,2	0,2
Sysselsatta, 15-74 år	1,4	0,5	0,4	0,0	0,3	0,3	0,2	0,2
Arbetade timmar	1,9	0,4	0,4	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2
Produktivitet i näringslivet	1,2	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
BNP, fasta priser	2,6	2,0	2,1	1,8	2,2	2,1	2,2	2,2
BNP, per capita	1,5	1,0	1,2	1,5	1,9	1,8	1,9	2,0
BNP-produktivitet	0,7	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	1,9	2,0
BNP-deflator	1,5	2,0	2,3	2,3	2,2	2,2	2,1	2,1
KPI, årsgenomsnitt	0,0	3,2	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Timlön	2,5	3,6	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
<i>Procent</i>								
Realränta	1,9	-0,8	1,0	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
Sysselsättningsgrad, 15-74 år	66,6	66,9	67,0	66,4	65,4	67,2	66,5	67,4
ILO-arbetslöshet, 15-74 år	7,5	6,4	6,4	6,8	6,8	6,3	6,0	5,8

I tabellerna nedan är enheten andel av BNP

Tabell 2: Offentlig konsumtion	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Summa konsumtion	26,4	25,9	26,0	26,7	26,3	25,5	25,6	24,4
Utbildning	6,2	6,3	6,3	6,3	5,9	5,5	5,5	4,8
Omsorg	4,1	4,1	4,1	4,7	5,1	5,1	5,4	5,8
Sjukvård	5,9	5,9	6,0	6,2	6,1	6,0	6,0	5,8
Övrig verksamhet	10,0	9,6	9,6	9,5	9,2	8,8	8,7	8,0

Tabell 3: Skatter och avgifter	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Skatter och avgifter	42,8	43,8	43,8	43,8	43,8	43,6	43,7	43,7
Hushållens direkta skatter och avgifter	15,3	16,1	16,1	16,2	16,2	16,1	16,2	16,3
Företagens direkta skatter	2,7	2,8	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7
Indirekta skatter exkl. löneberoende indirekta skatter	12,9	12,5	12,5	12,4	12,3	12,2	12,1	12,0
Arbetsgivaravgifter inkl. löneberoende indirekta skatter	11,9	12,4	12,4	12,5	12,5	12,6	12,7	12,8

Tabell 4: Offentliga transfereringar	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Summa transfereringar	18,5	18,2	18,2	18,3	18,1	17,6	17,8	17,6
Transfereringar till hushåll	15,0	14,9	14,9	15,0	14,8	14,3	14,4	14,3
Ålderdom	8,0	8,2	8,2	8,1	7,9	7,4	7,7	7,6
Ohälsa	2,9	2,8	2,8	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9
Barn/familj/studier	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Arbetsmarknad	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6
Övrigt	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7
Transfereringar till företag och utland	3,5	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3

Tabell 5: Ålderspensionssystemet	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Inkomster	6,8	6,9	6,9	7,0	6,9	6,8	6,8	7,1

Avgifter	5,5	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,7	5,7
Räntor, utdelningar m.m.	1,3	1,3	1,4	1,4	1,2	1,2	1,2	1,4
Utgifter	6,6	7,2	7,2	7,0	6,8	6,4	6,6	6,5
Pensioner	6,4	6,9	6,9	6,7	6,5	6,1	6,4	6,3
Övrigt	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Finansiellt sparande	0,2	-0,3	-0,2	0,1	0,1	0,5	0,3	0,6
Finansiella tillgångar, netto	29,6	24,4	23,2	17,7	13,4	12,6	12,7	17,5

Tabell 6: Offentliga finanser	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Primära inkomster	47,1	47,9	47,9	48,3	48,3	48,0	48,2	48,1
Skatter och avgifter	42,8	43,8	43,8	43,8	43,8	43,6	43,7	43,7
Övriga inkomster	4,3	4,1	4,1	4,5	4,5	4,4	4,5	4,4
Primära utgifter	49,2	48,2	48,5	49,4	48,8	47,5	47,8	46,4
Transfereringar	18,5	18,2	18,2	18,3	18,1	17,6	17,8	17,6
Konsumtion	26,4	25,9	26,0	26,7	26,3	25,5	25,6	24,4
Investeringar	4,3	4,1	4,2	4,4	4,5	4,4	4,5	4,4
Primärt finansiellt sparande	-2,1	-0,3	-0,6	-1,1	-0,5	0,5	0,4	1,8
Kapitalinkomster, netto	0,7	0,7	0,6	-0,1	-0,6	-0,6	-0,4	3,0
Finansiellt sparande	-1,4	0,4	0,0	-1,2	-1,1	-0,0	-0,0	4,8
Finansiell ställning								
Maastrichtskuld	44,2	38,0	37,1	38,1	42,0	39,4	35,9	-26,6
Nettoskuld	-18,4	-14,5	-13,8	-5,4	4,3	3,6	0,5	-68,2

6.2 Scenariot Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster

Tabell 1: Makroekonomiska förutsättningar

Procentuell förändring	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Befolkning, 15-74 år	0,9	0,5	0,3	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1
Arbetskraft, 15-74 år	0,9	0,4	0,4	0,0	0,3	0,2	0,2	0,2
Sysselsatta, 15-74 år	1,4	0,5	0,4	0,0	0,3	0,3	0,2	0,2
Arbetade timmar	1,9	0,4	0,3	-0,0	0,2	0,1	0,1	0,1
Produktivitet i näringslivet	1,2	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
BNP, fasta priser	2,6	2,0	1,9	1,7	2,0	1,9	1,9	1,9
BNP, per capita	1,5	1,0	1,1	1,3	1,7	1,6	1,7	1,6
BNP-produktivitet	0,7	1,7	1,7	1,7	1,8	1,7	1,8	1,8
BNP-deflator	1,5	2,0	2,3	2,3	2,2	2,3	2,2	2,3
KPI, årsgenomsnitt	0,0	3,2	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Timlön	2,5	3,6	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,2
<i>Procent</i>								
Realränta	1,9	-0,8	1,0	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
Sysselsättningsgrad, 15-74 år	66,6	66,9	67,0	66,4	65,4	67,2	66,5	67,4
ILO-arbetslöshet, 15-74 år	7,5	6,4	6,4	6,8	6,8	6,3	6,0	5,8

I tabellerna nedan är enheten andel av BNP

Tabell 2: Offentlig konsumtion	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Summa konsumtion	26,4	25,9	26,1	27,6	28,1	28,2	29,2	31,8
Utbildning	6,2	6,3	6,3	6,5	6,3	6,1	6,3	6,2
Omsorg	4,1	4,1	4,2	4,9	5,4	5,7	6,2	7,6

Sjukvård	5.9	5.9	6.0	6.4	6.6	6.6	6.8	7.6
Övrig verksamhet	10.0	9.6	9.6	9.8	9.8	9.7	9.9	10.3

Tabell 3: Skatter och avgifter	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Skatter och avgifter	42,8	43,8	43,8	43,9	44,0	43,8	44,0	44,4
Hushållens direkta skatter och avgifter	15,3	16,1	16,2	16,3	16,3	16,2	16,4	16,6
Företagens direkta skatter	2,7	2,8	2,8	2,7	2,7	2,6	2,6	2,4
Indirekta skatter exkl. löneberoende indirekta skatter	12,9	12,5	12,5	12,4	12,4	12,3	12,3	12,2
Arbetsgivaravgifter inkl. löneberoende indirekta skatter	11,9	12,4	12,4	12,5	12,6	12,7	12,8	13,2

Tabell 4: Offentliga transfereringar	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Summa transfereringar	18,5	18,2	18,3	18,4	18,2	17,7	17,9	17,9
Transfereringar till hushåll	15,0	14,9	14,9	15,0	14,9	14,4	14,6	14,7
Ålderdom	8,0	8,2	8,2	8,1	8,0	7,5	7,8	7,8
Ohälsa	2,9	2,8	2,8	2,9	3,0	3,0	2,9	3,0
Barn/familj/studier	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Arbetsmarknad	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6
Övrigt	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7
Transfereringar till företag och utland	3,5	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3

Tabell 5: Ålderspensionssystemet	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Inkomster	6,8	6,9	6,9	7,0	6,9	6,9	6,9	7,2
Avgifter	5,5	5,6	5,6	5,6	5,6	5,7	5,7	5,9
Räntor, utdelningar m.m.	1,3	1,3	1,4	1,4	1,2	1,2	1,2	1,3
Utgifter	6,6	7,2	7,2	7,0	6,8	6,4	6,7	6,7
Pensioner	6,4	6,9	6,9	6,7	6,6	6,2	6,4	6,4
Övrigt	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Finansiellt sparande	0,2	-0,3	-0,2	0,0	0,0	0,4	0,2	0,5
Finansiella tillgångar, netto	29,6	24,4	23,2	17,8	13,5	12,6	12,6	16,7

Tabell 6: Offentliga finanser	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Primära inkomster	47,1	47,9	47,9	48,6	48,7	48,6	49,0	49,7
Skatter och avgifter	42,8	43,8	43,8	43,9	44,0	43,8	44,0	44,4
Övriga inkomster	4,3	4,1	4,1	4,6	4,8	4,8	5,0	5,3
Primära utgifter	49,2	48,2	48,6	50,6	51,1	50,7	52,2	55,3
Transfereringar	18,5	18,2	18,3	18,4	18,2	17,7	17,9	17,9
Konsumtion	26,4	25,9	26,1	27,6	28,1	28,2	29,2	31,8
Investeringar	4,3	4,1	4,3	4,6	4,8	4,9	5,1	5,6
Primärt finansiellt sparande	-2,1	-0,3	-0,7	-2,0	-2,3	-2,1	-3,3	-5,6
Kapitalinkomster, netto	0,7	0,7	0,6	-0,4	-1,6	-2,8	-4,6	-15,9
Finansiellt sparande	-1,4	0,4	-0,1	-2,4	-3,9	-4,9	-7,8	-21,5
Finansiell ställning								
Mastrichtskuld	44,2	38,0	37,2	43,9	62,5	84,0	117,1	327,4
Nettoskuld	-18,4	-14,5	-13,8	0,3	25,5	50,7	87,0	314,0

6.3 Scenariot Ett längre arbetsliv

Tabell 1: Makroekonomiska förutsättningar

	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Procentuell förändring								
Befolkning, 15-74 år	0,9	0,5	0,3	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1
Arbetskraft, 15-74 år	0,9	0,4	0,7	0,1	0,3	0,3	0,2	0,2
Sysselsatta, 15-74 år	1,4	0,5	0,6	0,1	0,4	0,4	0,2	0,2
Arbetade timmar	1,9	0,4	0,6	0,2	0,4	0,3	0,2	0,2
Produktivitet i näringslivet	1,2	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
BNP, fasta priser	2,6	2,0	2,4	2,0	2,3	2,2	2,2	2,3
BNP, per capita	1,5	1,0	1,5	1,6	2,0	1,9	1,9	2,0
BNP-produktivitet	0,7	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	1,9	2,0
BNP-deflator	1,5	2,0	2,3	2,2	2,1	2,1	2,1	2,0
KPI, årsgenomsnitt	0,0	3,2	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Timlön	2,5	3,6	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
<i>Procent</i>								
Realränta	1,9	-0,8	1,0	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
Sysselsättningsgrad, 15-74 år	66,6	66,9	67,1	68,3	68,0	70,2	70,1	72,5
ILO-arbetslöshet, 15-74 år	7,5	6,4	6,4	6,8	6,8	6,3	6,0	5,8

I tabellerna nedan är enheten andel av BNP

Tabell 2: Offentlig konsumtion

	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Summa konsumtion	26,4	25,9	25,9	25,9	25,2	24,3	24,2	22,5
Utbildning	6,2	6,3	6,3	6,1	5,7	5,3	5,2	4,4
Omsorg	4,1	4,1	4,1	4,5	4,9	4,9	5,1	5,4
Sjukvård	5,9	5,9	5,9	6,0	5,9	5,7	5,7	5,4
Övrig verksamhet	10,0	9,6	9,5	9,2	8,8	8,4	8,2	7,4

Tabell 3: Skatter och avgifter

	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Skatter och avgifter	42,8	43,8	43,8	43,7	43,6	43,4	43,4	43,4
Hushållens direkta skatter och avgifter	15,3	16,1	16,1	16,1	16,1	15,9	16,0	16,0
Företagens direkta skatter	2,7	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,7
Indirekta skatter exkl. löneberoende indirekta skatter	12,9	12,5	12,4	12,3	12,3	12,1	12,1	12,0
Arbetsgivaravgifter inkl. löneberoende indirekta skatter	11,9	12,4	12,4	12,5	12,5	12,5	12,6	12,7

Tabell 4: Offentliga transfereringar

	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Summa transfereringar	18,5	18,2	18,2	17,9	17,7	17,1	17,1	16,7
Transfereringar till hushåll	15,0	14,9	14,9	14,6	14,3	13,8	13,8	13,4
Ålderdom	8,0	8,2	8,2	7,8	7,6	7,1	7,3	7,0
Ohälsa	2,9	2,8	2,8	2,9	2,9	2,9	2,8	2,7
Barn/familj/studier	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4
Arbetsmarknad	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6
Övrigt	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Transfereringar till företag och utland	3,5	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3

Tabell 5: Ålderspensionssystemet

	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Inkomster	6,8	6,9	6,9	7,0	6,9	7,0	7,1	8,1
Avgifter	5,5	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,7

Räntor, utdelningar m.m.	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3	1,4	1,5	2,4
Utgifter	6,6	7,2	7,1	6,7	6,5	6,1	6,3	6,0
Pensioner	6,4	6,9	6,9	6,5	6,3	5,9	6,0	5,8
Övrigt	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Finansiellt sparande	0,2	-0,3	-0,2	0,3	0,4	0,9	0,9	2,1
Finansiella tillgångar, netto	29,6	24,4	23,1	18,3	16,0	17,8	21,0	44,4

Tabell 6: Offentliga finanser	2015	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Primära inkomster	47,1	47,9	47,9	48,1	48,0	47,6	47,7	47,5
Skatter och avgifter	42,8	43,8	43,8	43,7	43,6	43,4	43,4	43,4
Övriga inkomster	4,3	4,1	4,1	4,4	4,4	4,3	4,3	4,1
Primära utgifter	49,2	48,2	48,3	48,1	47,2	45,6	45,6	43,3
Transfereringar	18,5	18,2	18,2	17,9	17,7	17,1	17,1	16,7
Konsumtion	26,4	25,9	25,9	25,9	25,2	24,3	24,2	22,5
Investeringar	4,3	4,1	4,2	4,3	4,3	4,2	4,2	4,1
Primärt finansiellt sparande	-2,1	-0,3	-0,5	-0,0	0,8	2,0	2,2	4,2
Kapitalinkomster, netto	0,7	0,7	0,6	0,1	0,3	1,1	2,4	11,7
Finansiellt sparande	-1,4	0,4	0,1	0,1	1,1	3,2	4,5	15,9
Finansiell ställning								
Mastrichtskuld	44,2	38,0	37,0	32,4	25,8	10,1	-10,7	-168,9
Nettoskuld	-18,4	-14,5	-13,9	-11,7	-15,3	-32,4	-57,0	-246,7